

ERÓSZ HALDOKLÁSA

BYUNG-CHUL HAN

**ERÓSZ
HALDOKLÁSA**

BYUNG-CHUL HAN

TYPOTEX

A fordítás a következő kiadások alapján készült:

Byung-Chul Han: *Agonie des Eros*

Matthes & Seitz, Berlin, 2012

© 2012 by Matthes & Seitz Berlin

Alain Badiou: *Réinventer l'amour*

© Editions Autrement

(a department of Flammarion), Paris, 2015

Hungarian translation © Csordás Gábor, 2022

Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2022

Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

ISBN 978 963 493 202 4

TARTALOM

A szerelem újrafelfedezése

(Alain Badiou) / 7

Melankólia / 17

Nem-hatni-tudni / 27

A puszta élet / 38

Pornó / 52

Fantázia / 59

Erósz politikája / 68

Az elmélet vége / 74

A SZERELEM ÚJRAFELFEDEZÉSE

Byung-Chul Han meggyőző erővel tanúsítja ebben a könyvben, hogy a szerelem, abban az erős értelemben, amelyet egy hosszú történelmi hagyomány tulajdonít neki, veszélyben van, talán már meg is halt, mindenesetre nagyon beteg: könyvének az *Erősz haldoklása* címet adta.

Mi hát az ellenfél, amelynek csapásai alatt az igazi szerelem összeroskad? Nem más, mint korunk individualizmusa, igyekezetünk, hogy mindent a piaci árához viszonyítsunk, az érdekdimenzió, amely ma az egyén viselkedését meghatározza. A szerelem, az igazi, valójában lázadás a mai világ - a világkapitalizmus - minden normája ellen, egyszerűen azért, mert korántsem két egyén kellemes együttlétének egyszerű paktuma, hanem radikális tapasztalat, a Másik létének e tekintetben talán az egyetlen radikális tapasztalata.

Ennek bizonyítása érdekében Byung-Chul Han a sokféle fenyegető veszély bemutatásával kombinálja az igazi szerelem egyfajta, a szerelmes szexualitást is tekintetbe vevő fenomenológiáját. Könyve tehát egyfelől a másság *feltétlen* tapasztalatának erős leírása, másfelől kiterjedt és vádló hivatkozás mindarra, ami eltérít minket ettől a tapasztalattól, sőt egyenesen megtiltja, hogy létezésével és következményeivel számot vessünk.

A könyv így egyszerre kérlelhetetlen bizonyítása az igazi szerelem minimális feltételeinek: az önmegsemmisítés bátorságára van szükség a másik fölfedezése érdekében; és beható szemrevételezése mindazoknak a csapdáknak és támadásoknak, amelyekkel a kizárólag a kellemeségre, narcisztikus kielégülésre törekvő fennálló világ elnyomja Erósz lehetőségét.

Mélységesen lenyűgöző könyv, éppen mert a filozófiai szigor (egy Deleuze-idézet csattanójával végződik) és a legváltozatosabb forrásokra támaszkodó részletgazdag leírások valószínűtlen kombinációja alkotja.

Az első fejezet Lars von Trier *Melankólia* című filmjét, Bruegel (a filmben látható) *Vadászok a hóban* című festményét és Wagner *Trisztán és Izoldáját* hívja segítségül, hogy megmutassa: a tisztán külső, az egészen más baljós betörése

a szubjektum megszokott egyensúlya számára katasztrófa, de olyan katasztrófa, amely egyúttal az önkiüresítés, az önhiány boldogsága, és végső soron üdvösségre vezet.

A második fejezet Foucault szigorú bírálóitól, aki a képességet, (a tudás passzivitásával szembeállított) „hatni tudást”, tehát végső soron a teljesítményt tekinti értéknek, Lévinas és Buber mértéktartó magasztalásáig jut el, akik fölfedezték - Byung-Chul Hant idézem -, hogy „Erőszéppen egy olyan viszony a másikhoz, amelynek helye a teljesítményen és a hatni-tudáson túl van”. Ami Foucault-nál hiányzik, és amit Lévinas épp csak sejtet, valójában szerzőnk központi tétele, mely szerint „a másság negativitása, nevezetesen a másik atópiája, amely minden hatni-tudás alól kivonja magát, az erotikus tapasztalat alkotóeleme”. Rendkívül találó megfogalmazással, amely mintegy az egész könyv foglalata: „Egyedül a *nem-hatni-tudás* felől látható a másik.” A szerelmi tapasztalatot így átszövi a hatalomnélküliség, a másik minden feltárulásának ez az ára.

A harmadik fejezet Hegel meglepő olvasatával szolgál, a szerelem hatalmának mint az abszolútum új mértékének fölfedezésével. Nem az abszolút negativitás értelmében. Ugyanis a Szellem egyedül a szerelemben tapasztalhatja meg saját megsemmisülését, ott képes, mint

Hegel előírja számára, „fennállni még a halálban is”, miután az igazi szerelem feltételezi, hogy semmi legyünk a másik eljövetele érdekében. Hegel ezáltal lehetővé teszi Bataille szörnyű tételét, amelyet a szerző élvezettel idéz: „Mondhatjuk azt, hogy az erotika az élet igenlése még a halálban is.”

A negyedik, „Pornó” című fejezet új megvilágításban veszi szemügyre az erotika és a pornográfia klasszikus szembeállítását. Miközben – gyakran kritikusan – Agambenre és Baudrillard-ra hivatkozik, a szerző itt bebizonyítja, hogy a pornográfia nem egyéb, mint Erósz *profanációja*. A megmutatás ragyogó kritikájával találkozunk ezeken az oldalakon: „A kapitalizmus kiélezi a társadalom pornografizálását azáltal, hogy mindent áruként állít ki és bocsát közszemlére. A szexualitás más használatát nem ismeri. Pornóvá profanizálja Erószot.” Egyedül a szerelem enged meg, hogy az erotika, a nemiség ne megmutatás legyen, hanem rítus, amely által magában a meztelenségben megőrződik a másik misztériuma, akit a jelenkori megmutatás elfogyasztható silánysággá változtat.

Az ötödik fejezet Eva Illouz (*Miért fáj a szerelem*), Flaubert, Barthes és néhány más szerző segítségével mutatja meg, hogy a másik sokféle képzetében bővelkedő szerelem haldoklásának

egyik oka, hogy a jelen normalizált, kapitalizált univerzuma „az azonos pokla”. Az elemzés itt nagyon mélyre hatol, megmutatja, hogy a kapitalizmus által létrehozott gátak, határok, kizárások, különösen a gazdagok és szegények között létesülők, valójában nem a különbözőn, hanem az azonoson alapulnak: „A pénz azonban elvből mindent *azonossá tesz*. Elegyengeti a lényeges különbségeket. A határok mint elhatároló és kizáró létesítmények eltörlik a *másikra vonatkozó fantáziákat*.”

A hatodik fejezet a szerelem és a politika kapcsolatát érinti. Platón szép elemzésén alapul, a lélek dinamikus felfogásán, amelyet a szerelem vezet az idea felé, ellentétben azzal, ami – meglepő, de mai világunkhoz pompásan illő kifejezéssel – a „fáradtságtársadalomban” történik. Pontos és erős értelmezését adja itt megfogalmazásomnak, amely szerint „a szerelem a Kettő színpada”, és ennél fogva egyfajta minimális politikai keret. A szerelem átalakító hatalmára következtet ebből: „Erősz egy egészen más életforma és társadalom forradalmi vágyaként jelenik meg. Az eljövendő iránti *hűséget őrz*i.”

A zárófejezet megállapítja, hogy a szerelem a gondolkodás puszta létehez szükséges: „Barátnak, szeretőnek kellett lennünk, hogy gondolkodni tudjunk.” Ezzel ér véget a szerelem

dicsérete és az őt elutasító világ radikális kritikája: meghalni a szerelem számára annyi, mint epusztítani a gondolkodást.

Képzeltető, hogy ez a feszes és gondolatgazdag kis könyv, a másság magasröptű dicsérete és egyúttal a kimerült, individualizált, „nárcisztikusan depressziós” modern világ szigorú kritikája vitára késztet. Ennek csak egy vonalát nyitom meg itt: biztos-e, hogy a másikhöz való viszony fogyasztói és szerződéses felfogásával csak az öneltolás szinte elérhetetlen magasztosságát lehet szembeszegezni a másikhöz való eljutás érdekében? Az ismétlődő személyes kielégülés durva pozitivizmusával az abszolút negativitást kell embeállítani? Végtére is a szerelmi önzetlenségnek, az én eltűnésének a Másikban hosszú és dicsőséges történelme van: Isten misztikus szeretete, amelyről kedvtelve olvashatunk Keresztes Szent János költeményeiben. De ezen az úton kell-e továbbmennünk Isten halála után? Lehet, hogy így zsákutcába jutunk. Lehet, hogy önmaga előtt torlaszoló el az utat egy olyan világ megalkotása, amely a szerelem Kettőjén alapul, egy világré, amely se az enyém, se a Másiké, de amelyet a mi magányos „kettőnkől” kiindulva mindenkinek szánunk. Lehet, hogy a szerelem csak átmeneti megtapasztalása az abszolút negativitásnak, az énről való lemondásnak

a másik javára. Nem rejlik-e, metaforikus értelemben, valami ultrabalosság a negativitás és a másság minden korlátlan, feltétlen elképzelésében? Meglehet, hogy a szerelmi hűség anyagi értelemben két összekapcsolt felejtés dolgos, munkálódó, egyetemesen igazolható kereszteződése egy közösen osztott valóság érdekében.

Byung-Chul Han figyelemre méltó esszéjének olvasása ezzel együtt a lehető legjobb intellektuális tapasztalatok közé tartozik, és hozzájárul ahhoz, hogy tisztánlátóan vegyünk részt a jelen egyik legkevésbé elkerülhető harcában, amely nem más, mint a szerelem védelme vagy - ahogy Rimbaud akarta - „újráfelfedezése”.

Alain Badiou